

Levend için hâtıra sayıları olarak yayımlanmıştır (2000).

Eserleri. Ağâh Sırrı Levend yazı hayatına Konya'da yayımlanan *Babalık* gazetesindeki "Hayatta Sa'y" yazısıyla başladı (14 Mart 1913). Bu tarihten itibaren yazarlık ve yayımcılık hayatını kesintisiz bir şekilde devam ettirerek inceleme-araştırma türünde eserler ortaya koydu. Başlıca eserleri şunlardır: 1. *Edebiyat Tarihi Dersleri* (I-III, İstanbul 1932, 1934, 1938). Liseler için hazırlanmıştır. 2. *Maarifimiz ve Millî Terbiyemiz* (İstanbul 1940). *Yeni Türk* dergisi ve *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan eğitimle ilgili yazılarından oluşmuştur. 3. *Eserler ve Şahsiyetler* (İstanbul 1940). Müellif, kitabın "Tahvil ve Tenkit" başlıklı birinci bölümünde birçok yazar ve eser üzerinde durmuş, "Tenkitlere Cevap" başlıklı ikinci bölümde *Edebiyat Tarihi Dersleri* adlı kitabına yöneltilen eleştirilere cevap vermiştir. 4. *Halk Kürsüsünden Akisler* (İstanbul 1941). Yazarın parti müfettişliği sırasındaki konuşmalarından meydana gelmiştir. 5. *Divan Edebiyatı-Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar* (İstanbul 1941). Genişletilmiş ikinci baskısı 1943'te yapılan eser büyük bir ilgi görmüş ve kendi alanında bir boşluğu doldurmuştur. Divan edebiyatının kaynaklarından başlayarak birçok yönünün zengin örneklerle ele alındığı eserin belli bir akademik disipline göre hazırlanmamış olması önemli bir eksiklik olarak kabul edilmektedir. 6. *Vekâyi-i Hitân-ı Şehzâdegân-ı Sultan Mehmed-i Gaazî li-Nâbi Efendi* (İstanbul 1944). Levend'in ilk defa bulup ilim âleminde tanıttığı eserinde IV. Mehmed'in 1086'da (1675) şehzadeleri için Edirne'de yaptırdığı sünnet düğünü ve bu sırada on beş gün devam eden eğlenceler tasvir edilmektedir. 7. *Atâî'nin Hilyetü'l-Efkâr'ı* (Ankara 1948). Yazar, Nev'îzâde Atâî'nin *Hamse*'sindeki beşinci mesnevinin eksik bir nüshasını ilk defa bularak yayımlamıştır. 8. *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları* (Ankara 1949). Eserde Türkçe'nin anlatım gücü, özellikle Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçe içindeki yeri ve Türkçe'nin sadeleşme süreci etrafında anlatılmıştır. 9. *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi* (Ankara 1956). Türk edebiyatında gazavatnâme türü üzerinde ilk ciddi çalışmalardan biridir. "Gazavât-nâmeler" adını taşıyan birinci bölümde II. Murad'dan itibaren Abdülmecid dönemine kadar yazılmış bu türe

girebilecek 250'den fazla eser tanıtılmaktadır. "Gazavât-nâme-i Mihaloğlu 'Ali Beğ" adlı ikinci bölümde Sûzî Çelebi'nin gazavatnâmesi hakkında bilgi verilerek eserin Latin harfleriyle tenkitli metni yayımlanmıştır. Daha sonra Mihaloğlu Ali Bey'in gazavatnâmesinin Berlin, Levend ve Zagreb nüshalarının ilk sayfaları ile Ali Emîrî nüshasının tamamının tıpkı basımı yayımlanmıştır. 10. *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul* (İstanbul 1958). Birinci bölümde şehrengizlerin genel özellikleri anlatılarak kırk dokuz şehrengiz tanıtılmakta, ikinci bölümde bu şehrengizlerden İstanbul'a ait olanlar ele alınıp bunlardaki İstanbul tasvirlerine yer verilmektedir. 11. *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi* (Ankara 1959). Eserin giriş bölümünde Arap edebiyatında Leylâ ve Mecnun kıssası üzerinde durulmuş, bu konuyla ilgili kaynaklar zikredilmiştir. Birinci bölümde Fars, ikinci bölümde Türk edebiyatında Leylâ ve Mecnûn hikâyeleri ele alınmıştır. 12. *Tarih Boyunca Türk Dili* (Ankara 1961). Otuz iki sayfadan oluşan bu kitapçıkta, Gazneliler devrinden 1932'de Türk Dili Tedkik Cemiyeti'nin kuruluşuna ve I. Türk Dil Kurultayı'nın toplanmasına kadar geçen sürede Türk dilinin hikâyesi özetlenmiştir. 13. *Ümmet Çağı Türk Edebiyatı* (Ankara 1962). İslâmî dönem Türk edebiyatını "Ümmet çağı edebiyatı" olarak adlandıran Levend, bu eserinde klasik dönem Türk edebiyatını ele alarak bu alandaki ciddi çalışmalardan birini gerçekleştirmiştir. 14. *Türk Edebiyatı Tarihi* (Ankara 1973). Yazarın dört ciltlik antoloji kısmıyla birlikte on cilt olarak tasarladığı eserinin giriş bölümünü teşkil eden bu ciltte Türk edebiyatı tarihinin kaynaklarına yer verilmiş, bunların muhtevası anlatılarak edebiyat tarihi açısından önemleri belirtilmiştir.

Ağâh Sırrı Levend, bu eserleri dışında Özel İstiklâl Lisesi'nde bulunurken öğrencilerinin çalışmalarını yansıtmak üzere *İstiklâl Postası* adlı yillığı (1927-1937), Mehmet Servet'le (Berkin) birlikte aylık *Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası*'nı (1927-1930), Eminönü Halkevi'nin yayın organı olan *Yeni Türk* mecmuasını (1936-1940) çıkarmıştır. Aruz ve hece vezniyle şiirler yazmışsa da bunlar kitap halinde neşre dilmemiştir. I. Dünya Savaşı'na katılmış bir yedek subayın Mütareke yıllarına ait ıstıraplarını dile getiren *Acılar* adlı bir de romanı bulunan yazarın (İstanbul 1928) biyografi türündeki eserleriyle diğer yayınları da şunlardır: *Profesör Ferit Kam-*

Hayatı ve Eserleri (İstanbul 1946); *Hüseyin Rahmi Gürpınar* (Ankara 1964); *Ahmed Rasim* (Ankara 1965); *Ali Şir Nevaî* (I, *Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*, Ankara 1965; II, *Divanlar*, Ankara 1966; III, *Hamse*, Ankara 1967; IV, *Divanlar ile Hamse Dışındaki Eserler*, Ankara 1968); *Şemsettin Sami* (Ankara 1969). *Dil Üstüne* adlı eseri (Ankara 1973), *Türk Dili* dergisinde 1965 yılından itibaren yayımlanmış yazılarından oluşur. Yazarın birçok gazete ve dergide basılmış çeşitli yazıları yanında Gülşehri'nin *Mantuku't-tayr*'ının tıpkı basımına (Ankara 1957) yazdığı bir önsözü de vardır (s. 5-32).

BİBLİYOGRAFYA :

Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1936, I, 19-20; M. Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s. 19-36; İbrahim Kutluk, *Ağâh Sırrı Levend, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1963; İsmail Uluçgür, *Ağâh Sırrı Levend*, Ankara 1982; Hikmet Dizdaroğlu, "Gazavat-nâmeler", *TDL*, VI/67 (1957), s. 410-412; Hilmi Ziya Ülken, "Türk Destanı İçin Kaynak", a.e., VIII/86 (1958), s. 126-129; İbrahim Olgun, "Yorulmayan Savaşçı Ağâh Sırrı Levend", a.e., XXXVIII/327 (1978), s. 632-635; Cahit Külebi, "Ağâh Sırrı Levend İmrenilecek Bilimsel Yapıtlar Bırakarak Aramızdan Ayrıldı", *Milliyet Sanat Dergisi*, sy. 279, İstanbul 1979, s. 14-15; Hatice Aynur, "Çok Yönlü ve Üretken Bir Cumhuriyet Aydını Ağâh Sırrı Levend: Hayatı ve Eserleri", *JTS*, XXIV/1 (2000), s. XVII-LXIII; Zuhâl Kargı Ölmaz, "Ağâh Sırrı Levend'in Dilçiliği ve Dilimize Bakışı", a.e., XXIV/2 (2000), s. 49-57; "Levend, Ağâh Sırrı", *TA*, XXIII, 13; Muzaffer Uyguner, "Levend, Ağâh Sırrı", *TDEA*, VI, 83-85.

NAZIM H. POLAT

LEVENT

Osmanlılar'da denizci erlerle taşrada görevli valilerin yanlarında bulundurdıkları adamları için kullanılan bir tabir.

Venedikliler'in Arnavutluk ve Hırvatistan sahillерinden seçerek aldıkları denizci erler için kullanılan, İtalyanca "doğulu asker" anlamındaki *levantinodan* gelen *levend* kelimesi Farsça'da da kullanılmıştır. Türkçe'de ve Farsça'da "serseri, ayyaş, kötü huylu" gibi olumsuz mânâları yanında "seri hareketli, yakışıklı, boylu boslu, endamlı" anlamlarına da gelir. Leventlerin Osmanlı taşra teşkilâtı içinde yer alışı tarihi hakkında kesin bilgi yoktur. *Fâtih Kanunnâmesi*'nde "levend oğlanları" tabirine rastlanır. II. Bayezid devri kanunnâmesinde leventlerin başı boş denizci gücü olarak olumsuz yönleriyle anılmış olması dikkati çeker.

Deniz Leventleri. XV ve XVI. yüzyıllarda kadirgaların savaşçıları ifade eden leventler serbest yahut yarı serbest olarak faaliyette bulunmalarından dolayı korsanlıkta da irtibatlandırılmıştır. Osmanlı donanmasının savaşçı güçlerinden bir sınıfı teşkil eden leventlerin statüleri XVII. yüzyılda kesinleşmeye başladı. Batı Anadolu sahilleriyle Marmara sahillerinde yetişen Türk gençleri donanmaya levent adıyla kaydedildi ve Anadolu leventleri "levend-i Rûmî" olarak anıldı. İnce donanma için Tuna yalılarından levent yazılırdı. 1058'den (1648) sonra kalyon sayısı artınca azeblerin yerini kalyoncu ve leventler aldı. Önceleri firkatelerde 80-100 arasında levent bulunurdu. Kalyonlarda ise gemi hacmine göre 200, 300, 400 levent yer alıyordu. Nehir gemilerinden kancabaşta otuz levent görevliydi. Sığ sularda kullanılan brolikte ise yedi levent olurdu. Her bir gemide leventler ağası ve leventler çavuşu vardı. Leventler savaşta levent kalyonlarıyla hücum ederlerdi. Donanmada istihdam edilen leventler ücretliydi. Korsanlık yapan leventler birçok olaya sebebiyet verdiler. Tüccar gemilerine saldırımları, sahillerde yağmacılıkta bulunmaları levent tabirine olumsuz anlamlar yüklemiştir. Devlet, leventlerin bu hareketlerini önlemek için her birine kefil tayin etmeye ve kafilisiz olanların karaya çıkmasına engel olmaya çalışmıştır. Leventlerin bir kısmı İstanbul'da hanlarda ikamet ederdi. Bunlara yerli levent denirdi. Leventler şehirde zaman zaman çeşitli olaylara yol açtılar. Kaptanıderyâ Hoca Süleyman Paşa leventleri disiplin altına almak üzere İstanbul (sur içi), Üsküdar, Galata, Beşiktaş, Hasköy ve Eyüp'te yerli levent kullukları inşa ettirdi. Boğaziçi'nin Rumeli sirtlarındaki Levent Kışlası daha sonra Levent Çiftliği adını almıştır.

Kara Leventleri. Vezir veya beylerbeyilerin yanlarında bulundurdıkları kuvvetler sekban, sarıca, gönüllü gibi levent tabiriyle de anılmıştır. Şahıslara ve onların görevlerine bağlı bu güçler köklü olmadığı için çabuk ve kolay dağılmaya uygun bir yapı gösterirdi. Beylerbeyi veya vezirin ölümü yahut görevden alınması kapısındaki askerî güçlerin sahipsiz kalmasına yol açıyordu. Sahipsiz ve başı boş kalan leventlere kaynaklarda "kapısız levent" (bacasız levent) adı veriliirdi. Boşta kalan leventlerin bir bölümü Anadolu'da büyük huzursuzluk çıkardığı için her suç işleyene levent demek âdet haline geldi. Deniz leventlerinin karaya çıkıp eşkıyalık yap-

maları yüzünden leventlerin kötü şöhreti iyice yaygınlaştı. Hatta devşirme esnasında kafileden uygun oğlanı çıkarıp uygun olmayı koyma işine dahi böyle bir olumsuz hareketi belirtmek üzere "levent katma" denirdi.

Kapısız leventlerin ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı hakkında kesin bilgi yoktur. Anadolu'da bozulan ekonomik şartlar ve tarıma elverişli toprakların yetersizliğinin, sayısı artan genç nüfusun işsiz kalmasına ve bunların çareyi bey, paşa kapılarında aramalarına yol açtığı genellikle kabul edilir. XVI. yüzyılda hânedan mensupları arasındaki taht mücadelesinin doğurduğu iç çatışma ortamının bu gibi grupların çoğalmasına ve büyük topluluklar oluşturmalarına sebep olduğu da belirtilir. Özellikle XVI. yüzyıl sonlarına doğru uzun süren Osmanlı-İran ve Osmanlı-Avusturya mücadeleleri sırasında sarıca, sekban, levent gibi tüfek kullanabilen güçlerin orduda, paşa ve bey kapılarında istihdamı, savaş sonrası bunların çoğunun serbest bırakılması ve işsiz güçsüz kalan bu silâhlı güçlerin işi eşkıyalığa dökmeleri Osmanlı tarihinin önemli sosyal olayları arasında yer alır.

Leventler Arnavut levendâtı, Macar levendâtı, Tuna levendâtı, Rum levendâtı ve Kazdağı levendâtı gibi adlarla da anılırdı. Kapısız leventler genel olarak on-on beş, yirmi-otuz veya otuz-kırk kişilik gruplar halinde dolaşır ve eşkıyalık hareketlerinde bulunurdu. Kaynaklarda "fesat taifesi" diye anılan leventleri disiplin altına almak isteyen devlet onları zaman zaman orduya dahil ederek sükûneti sağlamaya çalışırdı. Hatta leventlerden il erleri teşkil edilmesi de düşünülmüştür. II. Selim ve

III. Murad zamanlarında Yeniçeri Ocağı'na alınmaları dahi gündeme getirilmiştir. Mehâyif müfettişleri vasıtasıyla bir kefile bağlanmaları tedbiri de sağlıklı yürütülemedi. Ordu saflarında mîrîli levent olarak bulundukları 1148 (1735) ve 1158 (1745) İran seferlerinde savaş alanını terk ederek mağlûbiyete yol açtıkları bilinmektedir.

Anadolu'da halk üzerindeki levent baskısı 1099'da (1688) had safhaya ulaştı. Konya müftüsünün fetvası üzerine fermanlar gönderilip nefir-i âm ilân edildi ve levent öldüren hesap sorulmayacağı bildirildi. Anadolu üç koldan teftişe tâbi tutuldu. 1099 (1688), 1100 (1689) ve 1106'da (1695) Anadolu'da levent teftişleri yapıldı. Devlet yakalanan leventlerin sicillere kaydını istiyordu. Küçük gruplar halinde dolaşan leventler üzerine il erleri sevk edildi. Yakalanan leventlerin derhal idamı emrediliyordu. En hafif ceza kürek cezası idi. Leventlere erzak ve tüfek satılması yasaklandığı gibi ele geçirilen tüfeklerin en yakın kale dizdarına teslim edilmesi isteniyordu. 1131'de (1719) fetva alınarak leventliğin kaldırılması kararlaştırıldıysa da İran savaşları yüzünden sonuç alınamadı. 1138'de (1726) birçok levent öldürüldü. 1159'da (1746) Hekimoğlu Ali Paşa üzerlerine gönderildi. Konya Valisi Kuyucu Süleyman Paşa 1189'da (1775) müfettiş tayin edildi ve leventlik ismen kaldırıldı. 1190 (1776) tarihli bir fermanla tekrar üzerlerine gidi. Leventlik XIX. yüzyıl başlarında tedricen ilga edilmiştir. Leventliğin son bulduğu ve âyanların güç kazandığı bu dönemde leventler, taşrada sivrilene bu güçlü mahallî temsilcilerin yanına kapılanarak âyanlığın sivil bir güç odağı haline gelmesinde rol oynadılar.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MD, nr. 3, tür.yer.; nr. 6, tür.yer.; nr. 7, tür.yer.; nr. 12, tür.yer.; nr. 82, hk. 11, 79, 114, 117, 137, 232, 306, 311; nr. 90, hk. 75, 348, 426; *Kânûnnâme-i Sultânî ber Müceb-i 'Örf-i 'Osmânî* (nşr. Robert Anhegger – Halil İncalcık), Ankara 1956, s. 28; II. *Bâyezid Dönemine Ait 906/1501 Tarihli Ahkâm Defteri* (haz. İlhan Şahin – Feridun Emecen), s. 49, 73, 291; I. *Selim Kânûnnâmesi* (nşr. Yaşar Yücel – Selami Pulaha), Ankara 1995, s. 37, 155, 157; İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, VII. Defter, s. 261, 268, 531; Hasanbeyzâde Ahmed, *Târih* (haz. Nezihi Aykut, doktora tezi, 1980), İÜ Ed. Fak., Tarih Seminer Kitaplığı, nr. 3277, s. 399; *Anonim Osmanlı Tarihî: 1099-1116/1688-1704* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 2000, bk. İndeks; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekâyât* (nşr. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, tür.yer.; Silâhdar, *Târih*, I, 152-153, 188; II, 402-404, 753, 762; Râşid, *Târih*, II, 359; III, 353; IV, 392; V, 13; Şem'dânî-

Levent
(M. Şevket
Paşa,
Osmanlı
Teşkilât
ve Kıyâfet-i
Askeriyyesi,
İÜ Ktp., TY,
nr. 9391)

zâde, *Mürî't-tevârih* (Aktepe), I, 39, 89, 116, 118, 126; II/A, s. 66; II/B, s. 63; *Polonyalı Simeon'un Seyahatnâmesi: 1608-1619* (trc. H. D. Andreas-yan), İstanbul 1964, s. 19, 24, 162; Cevdet, *Târih*, I, 160-161; II, 40-42; Hikmet Turhan Dağlıoğlu, *Onaltıncı Asırda Bursa*, Bursa 1940, s. 25, 69, 106, 113, 117, 118, 147; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, s. 18, 100, 153, 192, 273, 278, 279, 316, 386, 387, 398, 482, 483, 484, 576; III/2, s. 284; IV/1, s. 316, 317; a.mlf., *Kapukulu Ocakları*, I, 93, 94; a.mlf., *Merkez-Bahriye*, s. 389-390, 392, 456, 459, 479-482, 498, 499, 500, 527; a.mlf., "Levend", *İA*, VII, 46-48; M. Çağatay Uluçay, *XVII. Asırda Saruhan'da Eşkiyalık ve Halk Hareketleri*, İstanbul 1944, tür.yer.; a.mlf., *18 ve 19. Yüzyıllarda Saruhan'da Eşkiyalık ve Halk Hareketleri*, İstanbul 1955, tür.yer.; Şerafettin Turan, *Kanunî'nin Oğlu Şehzâde Bayezid Vak'ası*, Ankara 1961, s. 13, 14, 15, 38, 39, 40, 85, 159, 165, 168-173, 175; Mustafa Akdağ, *Celâli İsyanları: 1550-1603*, Ankara 1963, s. 113-123, 138, 140-154, 193; Mustafa Cezar, *Osmanlı Tarihinde Levendler*, İstanbul 1965; a.mlf., "Kara Levendleri", *TTK Bildiriler*, VI (1967), s. 474-485; Ali İhsan Gencer, *Bahriyede Yapılan İslahât Hareketleri ve Bahriye Nezâreti'nin Kuruluşu (1789-1867)*, İstanbul 1985, s. 15, 43, 56, 57, 80, 94; Yusuf Halaçoğlu, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Ankara 1991, s. 35, 36, 37, 104; İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilâtı: XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmiri*, Ankara 1992, s. 181-185, 230, 241-244, 246-247, 250; J. H. Kramers - [W. J. Griswold], "Lewend", *EI²* (İng.), V, 728-729; Müteba İlgürel, "Celâli İsyanları", *DİA*, VII, 252-257; a.mlf., "Eşkiya", a.e., XI, 466-469; a.mlf., "İl Erleri", a.e., XXII, 59-61.

MÜTEBA İLGÜREL

LEVH-i MAHFÛZ

(الوح المحفوظ)

Bütün nesne ve olaylara ilişkin ilâhî ilim ve takdirin kayıtlı bulunduğu kitap.

Sözlükte "yazı yazmaya uygun yassı ve düzgün yüzey" anlamındaki levh ile "korunmuş" mânasındaki mahfûz kelimelelerinden oluşan levh-i mahfûz "üzerine yazı yazılan, silinmekten ve değişikliğe uğramaktan korunmuş düzgün satır" demektir.

Levh-i mahfûz terkibi, Kur'an'ın çok şerefli ve değerli olduğu ve levh-i mahfûzda bulunduğu ifade edilen bir sûrede geçer (el-Burûc 85/21-22). Kur'an'ın Kerim'de levh-i mahfûz yerine "kitâb" (el-En'âm 6/38; Kâf 50/4), "kitâb mübîn" (Yûnus 10/61; Sebe' 34/3), "kitâb meknûn" (el-Vâkıa 56/78), "kitâb mestûr" (el-İsrâ 17/58; el-Ahzâb 33/6), "ümmü'l-kitâb" (er-Ra'd 13/39; ez-Zuhruf 43/4) terkipleri de kullanılır. Zira müfessirlere göre Kur'an'da bunlarla kastedilen şey levh-i mahfûzdur (İbnü'l-

Cevzî, V, 450; VI, 189, 481; Fahreddin er-Râzî, XXIX, 237). Bu tür âyetlerin genel muhtevâsından anlaşıldığı üzere kâinatta meydana gelecek bütün varlık ve olaylar bu kitapta yazılmıştır. Gökte ve yerde küçük büyük ne varsa, insanların ecelleri, fertlerin ve milletlerin başına gelecek musibetlerin tamamı Allah'ın ilminde yer almış ve levh-i mahfûz denilen bir kütüğe kaydedilmiştir.

Hadis literatüründe levh-i mahfûz terkibine rastlanmamışsa da levh kelimesinin geçtiği hadisten başka (*Müsned*, IV, 430-431) daha çok kader konusuyla bağlantılı olarak "kitâb" kavramının bu mânâda kullanıldığı görülmektedir (Wensinck, *el-Mu'cem*, "ktb" md.). Bu tür hadis rivayetlerinde âlem henüz yaratılmadan tabiatla, ayrıca şuurlu şuursuz canlılarla ilgili her şeyin takdir edilip planlandığı ve bir kitapta kaydedildiği ifade edilmektedir.

İslâm âlimleri levh-i mahfûzun keyfiyeti hakkında farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. 1. Levh-i mahfûz gayb âlemine ait bir husus olup mahiyeti bilinmemektedir. Tasvirine ilişkin rivayetler asılsız ve felsefî teorilere bağlı yorumlar anlamsızdır. Sadece onun bütün nesne ve olayların ilâhî kalemle yazıldığına, Allah'ın tabii ve içtimâî kanunlarını ihtiva eden bir kitap olduğuna inanmak gerekir. Râgib el-İsfahânî ile Selefîyye âlimleri bu görüştedir (İbn Kayyim el-Cevziyye, s. 39-41; *Şerhu'l-Akîdeti't-Taḥâviyye*, s. 159; Reşîd Rızâ, VII, 394-395, 471-472). 2. Levh-i mahfûz Allah ile meleklerin arasında bir vasıtaadır. Yedinci kat göğün üstünde olup arşa ve İsrâfil'in gözleri önünde bulunur. İçinde bütün nesne ve olayların bilgisi ayrıntılı olarak yazılmıştır. Allah bir şeyi yaratmayı dilediği zaman bu, levh-i mahfûz aracılığıyla İsrâfil'e intikal eder ve gerçekleşmesi için Cibrîl'e emir verilir. İbn Abbas'a atfedilen rivayetlere dayanan bu görüş Ehl-i sünnet çoğunluğuna aittir (Makdisî, I, 161-164; Gazzâlî, s. 212; Kurtubî, XIX, 198; İbn Kesîr, I, 14). 3. Levh-i mahfûz en büyük feleğe ait küllî nefistir. Bilginin âlimin zihninde ortaya çıkışı gibi varlık ve olaylar da levh-i mahfûzda zuhur eder. İbn Sînâ gibi bazı İslâmî filozofları bu görüşü benimser (Gazzâlî, s. 212; İbn Teymiyye, IV, 255). Sünnî kelâmcılar, kıyametin kopması için İsrâfil'in sûra ilk defa üfleme sinin ardından helâk olmayacak nesneler arasında levh-i mahfûzun da bulunduğunu kabul eder (Ebû Azbe, s. 24).

Gayb âlemine ilişkin bir konu olması dolayısıyla levh-i mahfûz hakkında benimse-

necek görüş âyetlere ve sahih hadislere dayanmalıdır. Bu sebeple levh-i mahfûzun, Selefîyye âlimlerinin belirttiği gibi mahiyeti bilinmeyen ve ilâhî ilmi ihtiva eden bir kitap olduğu şeklindeki görüşün kabul edilmesi isabetli görünmektedir (ayrıca bk. KADER).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "lvh" md.; a.mlf., *el-İ'tikâdât* (nşr. Şemrân el-İclî), Beyrut 1988, s. 275-276; *et-Ta'rîfât*, "lvh" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, "ktb" md.; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "ktb", "lvh" md.leri; Mustafavî, *et-Taḥkîk*, "lvh" md.; *Müsned*, II, 313; IV, 274, 430-432; Tirmizî, "Kader", 17; Makdisî, *el-Bed' ve't-târîh*, I, 161-164; Beyhâkî, *el-Kāzā' ve'l-kader* (nşr. Ebû'l-Fidâ el-Eserî), Beyrut 1409/1989; Gazzâlî, *Tehâfütü'l-felâsife* (nşr. Süleyman Dünyâ), Kahire, ts., s. 212; İbnü'l-Cevzî, *Zâdû'l-me-sîr*, III, 35; V, 450; VI, 189, 481; VIII, 6, 173; IX, 79; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtiḥu'l-gayb*, XIX, 66, 194; XXIX, 193, 237; Kurtubî, *el-Câmi'*, XIX, 198; İbn Teymiyye, *Mecmû'atü'r-resâil*, IV, 255; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Şifâ'ü'l-'alil*, Kahire 1323, s. 39-41; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, I, 14; *Şerhu'l-'Akîdeti't-Taḥâviyye*, s. 159; Ebû'l-Bekâ, *el-Külliyât*, s. 58; Beyâzîzâde Ahmed Efendi, *İşârâtü'l-merâm min 'ibârâtü'l-İlmâm*, Kahire 1368/1949, s. 279; Ebû Azbe, *er-Ravzatü'l-behiyye*, Haydarâbâd 1322, s. 24; Nu'mân b. Mahmûd el-Âlûsî, *Cilâ'ü'l-'ayneyn*, Kahire 1278/1861, s. 69-70; Reşîd Rızâ, *Tefsîrü'l-menâr*, VII, 394-395, 471-473; Elmalılı, *Hak Dini*, III, 1920.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

LEVI DELLA VIDA, Giorgio

(1886-1967)

İtalyan şarkiyatçısı.

Venedik'te doğdu. Müsevî asıllı bir aileye mensuptur. İlk ve orta öğreniminden sonra Roma Üniversitesi'nde şarkiyat ve Semitik diller okudu; en önde gelen hocası onun bütün ilmî hayatını yönlendiren Ignazio Guidi'dir. 1909 yılında mezun oldu ve 1907'de Roma Üniversitesi Doğu Bilimleri Bölümü tarafından neşrine başlanan *Rivista degli Studi Orientali* için ilk sayısından itibaren İbrânî âlemiyle ilgili neşriyat haberleri yazmaya başladı. 1914'te henüz yirmi sekiz yaşında iken kadrolu profesör olarak Napoli'deki Istituto Universitario Orientale'nin Arapça hocalığına, 1917'de Torino Üniversitesi Semitik Diller ve İbrânî Kursüsüne ve Ignazio Guidi'nin emekliye ayrılması üzerine Roma Üniversitesi İbrânî ve Semitik Diller Kursüsü'nün başkanlığına tayin edildi. Ancak 1931'de, iktidarda bulunan faşist parti yeni rejime sadakat yemini etmeleri için öğretim üyelerine baskı yaptığı zaman protestocu on bir profesör